

Egyetemi könyvtár állománya pénzügyi értékének meghatározása

Gyakran mondják, hogy a könyvtárak felbecsülhetetlenül értékesek, és ilyenkor az „értékes” fogalom részben kulturális, részben pénzértéket jelent. Ez a hozzáállás nyilván sok embernek, köztük különösen a könyvtárosoknak megfelelő és felsőoktatáspolitikai szempontból is van értelme, de a mai társadalomban az „értékes” fogalom alatt gyakran csak a tényleges pénzértéket értik. Ilyenkor az „értékes” fogalmat pontosabban kell definiálni, nem elégségesek az összehasonlítások („kevesebb”, „több”, „fontosabb”, „értékesebb”), mennyiségi adatokra van szükség (1000 euró, egy év).

Frankfurt (Oder) Viadrina Európa Egyeteme (Europa-Universität Viadrina = EUV) könyvtárának előírták, hogy határozza meg az egyetemi könyvtár szakirodalmának értékét. És az érték esetében nem a tudományos, történeti, művészi értékre, hanem a pénzügyi értékre gondoltak. Az alkalmas mérési módszereket is meg kellett ehhez a tevékenységhez találniuk. Az épület, polcok, műszaki felszereltség értékére nem voltak kíváncsiak.

Nemcsak összegzéseket kellett végezniük, hogy mely években mennyit költöttek összességében, a könyvvizsgáló ugyanis nemcsak a plusz, hanem a mínusz számokat is akarta látni, azt is, hogy mennyit csökkent az állomány értéke a selejtezések, a már nem aktuális irodalom áresése, lopások vagy a redukálódó kölcsönzési számok miatt.

A könyvtár munkatársai olyan eljárást szándékoztak kidolgozni, amely nem túl munkaigényes és később is folyamatosan használható, mivel tudták, hogy az adatokat évente kell majd szolgáltatni.

A szövetségi tartományra vonatkozó speciális rendeleteket is figyelembe kellett venniük. A különböző német szövetségi tartományokban a vagyonyilvántartást érintő rendeletek meglehetősen különböznek egymástól. Egyes tartományokban nincsenek ilyenek, másokban, ahol vannak, tartalmi-

lag mások a rendeletek. Különbségek vannak abban is, hogy ki a tulajdonos: az önkormányzat, vagy a tartomány. Észak-Rajna-Vesztfáliában például a kezdő állomány(nyitókészlet) meghatározásához a legutolsó hat évben vásárolt könyvek beszerzési költségeit kell alapul venni, de más a rendelkezés Schleswig-Holsteinban stb. stb.

A Viadrina Európa Egyetemen lényegesen hosszabb időtartamra visszamenőleg számoltak és a meghatározott időtartamra nem csak egyszerűen összegezték az adatokat. A könyvtárban különböző dokumentumtípusaik vannak: monográfiák, folyóiratok és egyebek: adatbázisok, térképek, mikrofiche, CD-ROM, DVD. De ezeknek az egyéb dokumentumoknak éves növekedése az adatbázisokat és e-könyveket kivéve olyan szerény, hogy ezekkel nem foglalkoztak. Az adatbázisok, e-könyvek, online folyóiratok összességében szintén tetemes értéket képviselnek, de az értéküket másképp kell kezelni, mint a nyomtatott anyagokét. Ezért csak a monográfiák és folyóiratok értékét vették számításba, de ezeknél sem vették külön-külön az egyedi tételeket.

Értékbecslés

Az érték becsléséhez, az EUV megalapításának éve óta monográfiákra és folyóiratokra kiadott pénzösszegeket (csak dologi kiadások) vették alapul. Ezt az összeget szokták évente lejelenteni a pénzügyi osztályra is. Ilyenkor megadják a beszerzett monográfiák és előfizetett folyóiratok számát is. Az 1992-ben alapított Európa Egyetem esetében ez működik, de egy régebbi intézmény esetében komoly akadályokba ütközne kezdő évként az alapítás évét használni. Meg kell határozni egy másik „kezdőévet”, ami lehet pl. 25, 30 vagy akár 100 évvel azelőtt is.

Értékcsökkenés

Az értékvesztést értékcsökkenési leírással lehet megadni. A degresszív értékcsökkenési leírásból indultak ki, mert a dokumentumoknak mindig van maradványértéke. A legtöbb tudományterületen az információ értéke közvetlenül a kiadás után erősen, később jóval lassabban csökken.

Az Európa Egyetemnek nincsenek ősnymtatványai, de azért van néhány meglehetősen régi és ezért értékes könyve. Ezek nincsenek kiállítva az olvasóteremben, hanem egy elkülönített raktárban vannak elhelyezve, vagyis az olvasók nem férhetnek hozzá. Ezeknek az értéke nemhogy csökkenne, hanem nő az idő múlásával, vagyis értékcsökkenést ezeknél nem kellett volna alkalmazni. Mivel azonban ezeknek az értékes műveknek nem túl nagy a példányszáma, ezeket szintén nem vették figyelembe a kidolgozott eljárásnál.

A monográfiák éves értékcsökkenését 10%-kal, a folyóiratokét 20%-kal adták meg, hisz a folyóiratokban publikált kutatási eredmények az aktuális állapotot mutatják és az idő múlásával ez folyamatosan változik, a monográfiák viszont már a tartós, kiérlelt, hosszabb távon is helytálló eredményekkel foglalkoznak. A természet-, műszaki és orvostudományok területén ez a helyzet még inkább fennáll, de az Európa Egyetemen kizárólag a gazdaság-, jog- és társadalomtudományokat művelik.

A fentiekből kiderül, hogy az eljárást nem lehet akármilyen könyvtárra alkalmazni, mert erősen kötődik az ottani helyi viszonyokhoz. Lehet ugyan az EUV eljárásából következtetéseket levonni, de nem szabad egy az egyben átvenni.

A selejtezést több okból hajtják végre: fizikai értelemben vett elhasználódás, a használat csökkenése, vagyis tartalmi elhasználódás, leltározáskor feltárt hiányok. Az érték meghatározásnál abból indultak ki, hogy a selejtezés különböző típusai

folytán beálló értékcsökkenés és a már nem aktuális irodalom áresése is benne van az értékcsökkenésben. A selejtezéseket azért említendő, mert a könyvtárosok azt hiszik, hogy a selejtezés jelenti az állomány értéke csökkenésének legfőbb elemét. De mint kiderült, ez nem igaz. Az Európa Egyetem esetében olyan kis részt tett ki a selejtezési veszteség, hogy külön nem is kellett kiszámítani, csak egy összegben besorolni az értékcsökkenési leírásba.

A végső soron kialakult képlet:

$$UB = \sum_{y=1992}^m (AM_y * 0,9^{(m-y)} + AZS_y * 0,8^{(m-y)})$$

ahol

AM_y : y évben a monográfiákra kiadott összeg

AZS_y : y évben a folyóiratokra kiadott összeg

m: a beszámoló éve

A monográfiák kiadásainál a „0,9” tényező a 10%-os értékcsökkenési leírásból származik, a folyóiratoknál ugyanez „0,8”.

Magától értetődik, hogy a helyi adottságok függvényében ezek a tényezők magasabbak, illetve alacsonyabbak lehetnek és a selejtezés nem mindenütt számítható bele egy összegként az értékcsökkenési leírásba.

A fentebbi számítás kísérő jelensége az is, hogy a képlet alapján kalkulálható milyen éves összegre van szükség az állomány értékének megőrzéséhez az adott könyvtár esetében.

/KLAUB, Henning: Zur Ermittlung des finanziellen Wertes von Medien einer Universitätsbibliothek. = Bibliotheksdienst, 47. köt. 5. sz. 2013. p. 315–322./

(Burmeister Erzsébet)